

ՏԱՍԵՆ ԵՒ ՎԵՏՏԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ:
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և առն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
Խրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆՎԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին Տեսութիւն. Կրթամտական ակումբը. Կարողները գործը Չանդեզուր գաւառում. Կարգի Այլազովսկու պատկերահանդէսը Կ. Պոլսում. Նամակ Նոր-Բայազետից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիֆլիսից. — Կրթական հաստատանից: Նոր պատերազմի Կ. Պոլսի գաղութ. Արտաքին լուրեր. — ՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀՆՈՒՍԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի քանի օր Ղարաբաղի հանրային ջրերում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԱՄԱՏԻՎԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

«Տարին մի անգամ Չատիկ, այն էլ նաւակատիկ» — ահա թէ ինչ կարելի է ասել հայոց «Կրթամտական ակումբի» անդամներին, որոնք հարկաւոր չեն համարում գէթ տարին մի անգամ ժողով գալ խղճուկ հայոց թատրոնի յարուցանող կամ վերջնական թաղման մասին իրանց ծանրակշիւ կարծիքը յայտնելու համար:

Արդո՞ղ տարին անցնելուց յետոյ, հայիւ մի անգամ ժողովի հրաւիրվեցան, և այն էլ չը կայացաւ, որովհետեւ ժողովին ներկայ էին միայն եօթ թէ ութ հոգի. — այդպիսի անտարբերութիւն միայն Թիֆլիսում կարելի է տեսնել, անտարբերութիւն, որի ծանրութեան առաջ այսօր չեն կարողանում բացվիլ հայոց թատրոնի փակված դռները, չը նայած ամէն կողմից արտայայտվող ցանկութիւններին և ցաւակցութիւններին:

Չարմանալի է և այն, որ «Կրթամտական ակումբի» անդամները, որոնք հոկտեմբերի 23-ին գումարված էին, զոնէ չը սրտչեցին նորից, նոյն իսկ մի շարքի յետոյ ժողով գումարել, վճարելու այն հարցը, որին անհամբերութեամբ սպասում են ամենքը, մտանալով, որ քանի այդ «Ակումբը» դոյութիւն ունի, — թէ և անուսուլ, — պէտք է նախաձեռնութիւն յանձն առնէ, պէտք է վերջնականապէս յայտնէ, թէ արդեօք կարող է վերականգնեցնել հայոց թատրոնը, թէ ոչ: Եւ երբ այդ բանը ուղղակի կը յայտնվի, այն ժամանակ միայն ինքը հասարակութիւնը կամ հասարակութեան այս և այն անդամները կարող կը լինեն խառնվել այդ գործում:

Բայց «Կրթամտական ակումբի» վարչութիւնը

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԻ ՔԱՆԻ ՕՐ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՐԵՐՈՒՄ

(Ճանապարհորդական նկատողութիւններ)

Մի բան, որ ասելի զուտ լին է, այդ ժողովրդի բողոքովն վայրենի ապրուստն է. նրանց երեւանները բողոքովն մերկ են պտտում, և եթէ մի բան ծածկում են, այդ ահաղին փափախն է, որ դնում են գլխներին և այդ էլ ծնողների հներն են: Կնոջները իրանց մերկ երեխաների ձեռքից բռնած տեսնելիս են յիշում էր յայտնի ճանապարհորդ Ստէնլիի ճանապարհորդութիւնը Արթուրի վայրէջքի վայրենի ժողովրդին: Այդ ժողովրդը իր հարուստ ամիսներով և դուրսը տարիներով չէ լուանում: Նա ապրում է կարծես միմիայն մուրացկանութեան և գործութեան համար. ով որ էլ լինի նա, հարուստ թէ աղքատ, պէտք է մուրաջ, եթէ նա նոյն իսկ ամենահարուստն է, կը խնդրի ձեռքից իր դիրքին համապատասխան բաներ, ինչպէս մոմ, թէ, ընդունեց, նոյնպէս և մի քանի նուէրներ ուղարկեց ու խնդրեց մեզ իր վրանը յաճախ գնալ խօսելու: Պ. Մէլքե Այլազովսկու մասին գրելը մեր

իր վերջին և միակ նիստում այդ բողոքը մոռացաւ և հայոց թատրոնի հարցը թողնելով՝ դարձրեց միմիայն մեր կրթամտութեան հարցը: Սուսն զուտկանի 25-ամեակի հարցով: Տոնել պ. Սուսն զուտկանի գրական գործունէութիւնը, և հարկէ, ցանկալի, գովելի, և հարկաւոր է, — «Ակումբը» չնորհակալութեան է արժանի, որ այդ մասին պատրաստութիւններ է տեսնում: Բայց այդ գովելի նախաձեռնութեան հետ միասին նոյն «Կրթամտական ակումբի» անդամները չը պէտք է մտանալին, որ ամօթ է փակ պահել հայոց թատրոնի դռները այն ժամանակ, երբ տնտեսական զրոյթի 25-ամեայ յօբելեանները Ս.Ս.Ս. է, այն ամօթ է, որ մեր հասարակութիւնը պէտք է տօնի բնական զրոյթի 25-ամեակը, առանց թատրոն ունենալու: Թատրոնական գործիչները և բնական զրոյթի յօբելեանները կը տօնում, բայց թատրոն չունենք. — ահա տխուր երեւոյթը, որի վրա նայելիս ամեն մարդ իրաւունք ունի փայտալու և հեզուութեամբ դուրսը թափահարելու:

ԳՊՐՈՑՆԵՐԻ ԳՈՐԾԸ ԶԱՆԳԵՁՈՒԻ ԳԱՆՈՒՈՒՄ

Ոչ մի տեղ դպրոցական գործը այնքան ընկած դրութեան մէջ չէ, որքան Չանդեզուր գաւառում, այդ պատճառով ուշադրութեան պէտք է առնել ամէն մի հայ դպրոցի բացումը: Եւ այդ պատճառով չենք կարող չը յիշել հետեւալը: Հաստատադիրներին լսում ենք, որ բազումքանակ պ. Յակոբ խաչատրեան մտադրութիւն ունի հիմնել իր ծննդավայր Շաղաթ գիւղում, որը գտնվում է Ղարաբաղի մասալուրապէս 15 վերստ հեռավորութեան վրա, մի ծխական դպրոց, որի համար արդէն հոգեւոր իշխանութիւնից հարկաւոր թղթաւորութիւնը ստացած է: Շաղաթից ներքէն է համակիրով պարտի բարեգործութեանը, ընդունել են իրանց վրա ուսումնարանի շինութեան ծախսը և արդէն սկսել են պատրաստել շինութեան համար հարկաւոր նիւթեր: Յոյս կայ որ մինչև եկող ուսումնական տարվայ սկիզբը ամեն ինչ պատրաստ կը լինի: Թէ ուսումնարանի շինութիւնը, թէ միտ հարկաւոր բաները, այնպէս որ կարելի կը լինի նոյն ուսումնական տարվայ սկիզբից ուսումը սկսել: Պ. խաչատրեանի այդ բարեգործութիւնը միանգամայն գովելի է. աշուղութիւն ենք ցանկանում:

գողանալ, եթէ միայն աշուղի: Այս էր պատճառը, որ մեր ծառան նրանց շատ անգամ պատմում էր, որ մենք իբր թէ պաշտօնական անձնակազմ ենք կամ նրանց բարեկամներ ենք՝ այդ ներքին աշուղութեամբ էր, մանաւանդ որ մեր հարուստը ևս համապատասխանում էր նրա պատմածին: Այդ ժողովրդի հարուստ դասակարգի կանայք իրանց շորերից քաշ են անում արծաթեայ դրամներ և հագնում են նոյնպիսի շորեր, ինչպէս նկարագրում է հայերի վերաբերմամբ յարդիկ պրոֆեսոր Անդրեաս Արծրունի իր 1883 թ. Ղարաբաղում արած հանդուցեալ Բաֆֆիի հետ ճանապարհորդութեան ժամանակ, (հրատարակական դասախոսութիւն «Մշակ» 1883 թ. № 128 և 129), հետեւաբար պէտք է կարծել, որ Շուշու գաւառի հայ և թուրք ժողովուրդները միաստեակ են հագնում:

Մենք հասանք այդտեղ երկուշաբթի, երբ մառախուղը պատած անձրևում էր: Այդտեղ էր ամարանոց գուրս եկող այդ թուրքերի վերակացու (приставъ надъ качушцимъ народомъ) պ. Բաղդ-Ալի-բէկ Մէլքե Այլազովսկու որը երկու տարի առաջ Նոր-Բայազետում մի քանի պատուաւոր անձանց մօտ հիւրասիրվելով և միւս կողմից էլ զրոյցում իր հայ ծագումից, մեզ բաւական սիրով ընդունեց, նոյնպէս և մի քանի նուէրներ ուղարկեց ու խնդրեց մեզ իր վրանը յաճախ գնալ խօսելու: Պ. Մէլքե Այլազովսկու մասին գրելը մեր

Շաղաթ գիւղը, որը բաղկանում է 100 տնից ոչ ասելի, թող օրինակ լինի Չանդեզուրի միւս բազմամարդ գիւղերին, ինչպէս խնձորենի, Գօրիս և միւսները: Խնձորենի պէս գիւղը, որը ունի 600-ից ասելի տուն, մինչև այժմ ոչ մի կանոնաւոր ուսումնարան չունի. այդտեղի երեխաները սովորում են երկու տիւրացուների մօտ. երկու հարիւր չափ երեխաներ ժողոված մի մութ, նեղ, խոնավ սենեակի մէջ, ժամագրքերը ձեռնենակով: «Այսօր անձառ» և «Համարձի» են սովորում, ի հարկէ կարգապահից ոչ մի բառի նշանակութիւնը չը հասկանալով, ինչպէս որ չեն հասկանում իրանց տղէս ուսուցիչները: «Կոյրը կոյրին չէ կարող առաջնորդել», վկայում է Աւետարանը: Վերջապէս ժամանակ է խնձորենիցիներին էլ մտածել մի կանոնաւոր ուսումնարան ունենալու մասին:

Գօրիսը, Չանդեզուրի կենտրոնը, որտեղ գտնվում են դաւառի բոլոր կառավարչական վարչութիւնները, ունի մի երկդասարան տարրական գիւղական ուսումնարան (двухклассное нормальное сельское училище.) որտեղ ուսանում են 80-ի չափ երեխաներ տեղացիներից և մերձակայ գիւղերից: Թէպէտ այս տարրական դպրոցում Գօրիսի հասարակութիւնը կայացրել է հասարակական վճիռ, իր հաշուով երկուշաբթի մօտ ծխական դպրոց բանալու, որի օգտին ևս ամէն մի մեռելաւտէր յիշակ վճար համաձայն իր կարողութեանը նայած քեղերի տեղ պարտաւորվում է տալ մի քանի ռուբլի, բայց մինչև այժմ ոչ ոք զրա համար չէ մտածում, չը նայած, որ տեղային տարրական ուսումնարանում տեղ չը լինելու պատճառով շատ երեխաներ մնում են ուսումից դուրս:

Այստեղ հարկաւոր եմ համարում նկատել որ ամբողջ Չանդեզուր գաւառում երեք ծխական դպրոց կայ: Մերի, Տաթև և Բաճակով գիւղերում: Առաջին երկու ուսումնարանների համար ոչինչ տեղեկութիւն չունենալով, լսում եմ, իսկ Բաճակովի ուսումնարանի համար, արձակ կարող եմ ասել, որ գտնվում է աննախաձեռնի դրութեան մէջ: Մինչև այսօր, թէ և ուսումնական տարրական երկու ամիսը լրանում է, ուսումնարանի դռները փակ են, ուսուցիչը հրաւիրված չէ. ինչու հողաբարձները ուսուցիչ չեն վարձում, կամ ինչու զրա համար առաջուց չեն մտածել, — պատճառը մեզ յայտնի չէ:

անձնական յարաբերութիւնների պատճառով չէ, այլ այն բանի, որ նա հայ ծագում ունի և որ մեզ պատմեց մի քանի հետաքրքիր տեղեկութիւններ, որոնք գրի անցնելով այստեղ յիշում ենք: Նա իր ծագումը համարում էր խամայի ամենայայտնի մէլքե Աւանից *), որը, ինչպէս պատմում էր բէկը, որպէս թէ երկու ժամանակ պատերազմում Գանահ-խանի հետ և Գանահ-խանը չը կարողանալով նրան յաղթել, խաբէութիւնով հրաժարել է իր մօտ և սպանել է տուկ: Նրանից մէլքե Եսայիս Առաջինին 15 տարեկան հասակում խանը վերցնում է իր մօտ և թուրքացնելով պահում է մի թուրք օրիորդի հետ, որից ծնվում է մեղ պատմող Բաղդ-Ալի-բէկը: Հաջի-Աւետարանից: Իսկ մէլքե Եսայիս մնում է հայ, և այժմ էլ նրա ժամանակները հայեր են: Ինչպէս մէլքե

*) Մէլքե Աւանը Լօրիս-Մէլքեաններիցն է և Լօրից գաղթելով Ղարաբաղ հիմնել է Տոյ բերդը, որը եղել է մէլքե Աւանների տանը և Տիգրակի կառավարութեան կենտրոնը: Մէլքե Աւանը, յարգված լինելով պարսից Նազիր շահից, ստացաւ խանի աստիճան, իսկ առաջին Պետրոս մեծ կայսրից գնեցաւ աստիճան, նա կոչվում էր գեներալ-Մէլքե-Աւանեան: Նա մեռաւ 1744 թ. և թաղված է Տոյ բերդում: Նրա և նրա ժամանակ միւս մէլքեների գերեզմանները մասին պատմում է Չայախան Կարաբաղցի իր ճանապարհորդութեան 103 կր. և հանդուցեալ Բաֆֆի խամայի մէլքե:» 220 կրևս:

ՆԿԱՐԻՉ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԱՏԿԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿՊՈՒՍՈՒՄ

«Новое Время» լրագրի թղթակիցը, Կ. Պոլսից հոկտեմբերի 10-ից հարդրում է հետեւեալը. «Այս օրերս կը բացվի այստեղ, մեր դեսպանատան դահլիճի մէջ, Այլազովսկու պատկերահանդէսը: Իր արտիստական գործունէութեան հէնց սկիզբից, Այլազովսկու վրձինը շատ անգամ նկարագրել է Բոսֆորի զանազան տեսարանները. այդպէս, օրինակ, 1874 թ. Սուլթան Աբդուլ-Ազիզի հրաւերով, Այլազովսկին կեաւ Կ. Պոլսի և մեծ պատուով ընդունվեց: Հանդուցեալ Սուլթանը, որը շատ սիրում էր նկարչութիւնը և ինքն ևս պարսպում էր այդ արուեստով, զնեց նկարչի ձեռքում դանդաղ բոլոր պատկերները: Բայց դրանից, Աբդուլ-Ազիզը պատուիրեց Այլազովսկուն մի քանի մեծ պատկերներ, որ պատրաստեց նկարիչը իրան յատուկ արագութեամբ, այսինքն երեք օրվայ ընթացքում Թիւրքիայի մայրաքաղաքում: Այն ժամանակ սուլթանը նորից նկարչին յամանիէ շքանշանի առաջին աստիճանը և բազմաթիւ թանկագին ընծաներ:

«Արդո՞ղ Կ. Պոլսի հասարակութիւնը, ժպնաւանդ նրա հայրենակիցները՝ հայերը, որպէս այն ժամանակ, նոյնպէս նրա խրաքանչիւր դալու ժամանակ միշտ առանձին պատուով էին ընդունում նրան, և այդ պատճառով հասկանալի է Այլազովսկու ցանկութիւնը՝ հանդէս դնել իր պատկերները Կ. Պոլսում:

«Պատկերահանդէսից դոյացած դուռը, Այլազովսկու սովորութեան համեմատ, բարեգործական նպատակներին է ծառայելու: Այստեղ ստացված ժողովածուից հինգ պատկերներ Այլազովսկի ընծայեց Թիւրքիայում ապրող ամէն աղքատիւներին բարեգործական ընկերութիւններին, ի միջի այլոց մէկ պատկեր ընծայեց այստեղի ուսաց ընկերութեանը: Բոլոր պատկերները 25 են»:

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻՑ

Հոկտեմբերի 19-ին
Նոր-Բայազետի գաւառական զինուորակազմական ատեսանը ամսին 15-ին սկսեց իր գործունէութիւնը: Շարքի օր դեռ վաղ առաւօտեան, զինուորակազմական ատեսանի կարգադրութեամբ, թէ Նոր-Բայազետի և թէ շրջակայ ութ գիւղերի նորակոչները ժողովվել էին ատեսանի հանդէպ մի

Աւանի ցեղը, այնպէս էլ նրա բոլոր կարողութիւնը բաժանվել է այսպիսով երկու մասի՝ թուրքերի և հայերի մէջ, որոնք բոլորն էլ այժմ բէկը են և օգտվում են միմիայն բէկերի արածուսութիւններով: Տոյ բէկը այժմ էլ պատկանում է թուրք և հայ բէկերին, որոնց թուրք և մեղ պատմող Բաղդ-Ալի-բէկին ժառանգաբար մէլքե Աւանից, որտեղ և ապրում են այդ բէկերը: Բէկը մեղ պատմեց նաև, որ իրանց հայ պապերի յիշատակին ամէն տարի դատվիւյ տօնին պատարագ են անել տալիս իրանց հաշուով և աղբատներին ողորմութիւն են բաժանում:

Բէկը պատմեց նաև, որ հանդուցեալ Բաֆֆին Ղարաբաղում իր ճանապարհորդութեան ժամանակ, երբ «Խամայի մէլքեութիւններին» համար տեղեկութիւններ էր հաւաքում, իջնանել է իր մօտ, 15 օր ապրել է իր տանը, նրանից շատ տեղեկութիւններ է հաւաքել, նաև վերցրել է մէլքե Աւանեաններից մնացած վկայաթղթերից պատճէներ և այլն:

Բէկը գիտէր հայերէն կարդել, գրել, խօսել, շատ լաւ ճանաչում էր հանդուցեալ Բաֆֆին և մինչև անգամ գիտէր նրա հեղինակութիւնների մասին. նա ցաւում էր իր թուրք լինելու մասին և նոյն իսկ թըում էր և անիծում նրանց, որոնք պատճառ են եղել իր պապերի կրօնափոխութեանը: (Այստեղ մենք ամօթով ենք յիշում, թէ ինչ

ընդարձակ հրատարակի վրա, որտեղ պիտի կատարվեն ձևականութիւններ: Գատարանի նախագահը նախ և առաջ զիւղացի նորակոչներին առանձին-առանձին, յետոյ քաղաքացի նորակոչներին ընդհանրապէս հարկուցիչներին չորսը հաւաքուի էր անգին բազմութիւն, իսկ նորակոչներին չորսը մէջ կանգնած էին երկու ազգութիւնների հոլերու դասը, քաղաքի կողմից նշանակւած պաշտօնական անձինքը և զիւղական զլխատորները: Մտաւորապէս ժամի 11-ին սկսւեց քուէքար ձեռնարկը, որտեղ յայտարարուեց, որ յայտարարութիւնը ներդրեցական արարողութիւնն էր յետոյ շատ քանակաւ զիւղական պաշտօնական անձինքը և զիւղական զլխատորները: Մտաւորապէս ժամի 11-ին սկսւեց քուէքար ձեռնարկը, որտեղ յայտարարուեց, որ յայտարարութիւնը ներդրեցական արարողութիւնն էր յետոյ շատ քանակաւ զիւղական պաշտօնական անձինքը և զիւղական զլխատորները: Մտաւորապէս ժամի 11-ին սկսւեց քուէքար ձեռնարկը, որտեղ յայտարարուեց, որ յայտարարութիւնը ներդրեցական արարողութիւնն էր յետոյ շատ քանակաւ զիւղական պաշտօնական անձինքը և զիւղական զլխատորները:

վերով վիճակի առաջին համարից սկսած, բացի արտօնութիւն ունեցողներէ, որը վերջացաւ երեքշաբթի կէսօրին, հասնելով մինչև 96—97 համարը, որտեղից որչափ կերտուս զինուոր և վեց կանդիդատներ լրերջաբերի երկուայն զինուորները նորից չափի ենթարկվելով, երկու ընդունեցին հայ քանանայից և իրանց տները արձակվեցին այն պայմանով, որ զիւղականները 7-ին դարձեալ ներկայանան զինուորական ասեանքը և ուղարկվեն զօրքի մէջ: Այսօր մի քան մի սկսեցին հրաւիրել զմեզու մնացած նորակոչներին, որոշեալ համար թէ ով է պիտանի պահեստի ընդհանուր զօրքի համար և ով է պիտանի: Նոր-Քաղաքացիներից վիճակահանութեան ենթարկվեցան 99 նորակոչներ, որտեղից մտաւորապէս 20—25-ը անլի ընկնող ուսումնական և առևտրական երեսասորքներ էին: Երեսուս զլխատորներից տասը տեղացի են:

ՆՅՈՒՆԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տեղական լրագիրներին հետագում են ԲԱՊՈՒՅ, որ հոկտեմբերի 22-ին, ժամը 11-ին և 40 րոպէին վճարուեալ կաթողիկոսը հասաւ Բագու: Երկաթուղու կայարանում ընդունեցին վիճակահանութեան ձեռնարկը և քաղաքի ներկայացուցիչները և ժողովուրդը: Կաթողիկոսը ինքնանկախ կայացանի տանը: Նոյն օրը, հանդիսարձար ճակատքով ժամանակ նորին վճարականութիւնը առաջարկեց թագաւոր կայսրի և թագաւորական ընտանիքի կենսաշրջանը: Միւս օրը, 23-ին հոկտեմբերի, նրա ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ Մարգարեական ընկերութեան զարգացման կոմիտեան հիմնադրութեան հանդէսը:

Ստացանք ՆՈՒՅԱՆԻՑ պ. Ամիրջան Էլիքեղանցի 21 րոպէի հանգուցեալ Բաֆիի մահաբձանի համար: Այդ դուամբ պ. Էլիքեղանցի, բացի իր սուածից, հաւաքել է նուսուաբանակ 12 անձինքները:

ԱՐԿԱԼԱՆԻՑ հոկտեմբերի 16-ից մեզ գրում են: «Այս տարվայ եղանակները այնպէս զեղչեցել էին այստեղ, որ ամեն մի երկարործ յուսով էր մեծ արդիւնք ստանալու իր արտերից, բայց և այնպէս, թէ մեր յոյսերը մասամբ արդարացան, սակայն եղանակները սկսեցին ցրտել: Գարու հունձը առատ է այս տարի, իսկ ցորենը շատ սակաւ է և դրա պատճառն այն է, որ այստեղ դարձեալ ուշ է բացվում և Ռատի ցորեն սերմանելը մեղանում սովորութիւն է և եթէ լինում էլ է, շատ սակաւ: Վաղահաս ձմեռվայ պատճառով խոզ երկարործը իր ձմեռվայ պատարաստութիւնը է կարողանում հողու: Այսօր, հոկտեմբերի 16 է, և դեռ է վերջացրել երկարործը իր կարգը, չէ հաւաքել իր դարմանը, իր խոտը և այլն: Բնակիչների մեծ մասը իրանց համար հաց չեն պատրաստում իրանց տներում, այլ փողոցից են առնում: Հացի փոշուր ծախվում է այժմ 31/2

մինչև 4 կոպէկ և այս վնասը վնաս պատճառն այն է, որ ցորենը ուրիշ տեղերից է գալիս, քանի որ եղանակները միջոց չեն տալիս բնակիչներին որ իրանց հոգան իրանց ձմեռային պաշարի մասին:»

«Արձագանք» շաբաթաթերթը, որը վերջին համարը հրատարակելը ամբողջապէս նուիրել է «Մշակին», իր «այլուած սիրտը» հովանաւորութեամբ, շարունակում է խօսել կենսաբանական ու լինական խնդիրներով ու սրամտութիւններով (7): «Արձագանքը» զուգորդ կորցրած» գործերը այնքան են կարացել, որ կարծում են թէ թուրքահայերի գործերի խառնակ զրուցեան պատճառը ապակենտրոնականութիւնն է, որը առաջ է բերել և անպիտան պատրիարքը, և անհոգ առաջնորդներ և ամեն տեսակ անպիտան գործողներ: Մենք չենք դարձանայ եթէ «Արձագանքը» այդպիսի երկխոսական դատողութեամբ այնտեղ կը հասնի, որ կը պնդի թէ թուրքահայերի մամուլը վատ զրուցեան է (որի մասին նրա երեկվայ ասածները «Մշակի» շատ տարի առաջ ասածները անգիր արած են) նոյնպէս ապակենտրոնականութեան հետեանք է: Եւ ուր էր երկարացնում, պարտները, ասեցեք, որ թուրքահայերի սանձադրութիւնն է ըլլող չարիքների պատճառը, բացարձակ քարոզչեք, որ պէտք է վերացնել ամեն մի տեղական ինքնավարութիւն և մտցնել պապականութիւն, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ձեռն սիրած կենտրոնականութիւնը: Եւ ուրեմն ձեռն կարծիքով ապակենտրոնականութեամբ պէտք է բացարձակ ամեն մի սխուր երկտր մեր եկեղեցական և դպրոցական կիսանքի մէջ: Ի հարկէ ապակենտրոնականութիւնն է մեզաւոր, որ Արքիմեան երեցիօյն է մեծ Քամոյնեց եկեղեցուց: Այդ բողոքը, ձեռն, պ. Յովհաննիսեան և ձեռն խոսել շատ լաւ յայտնի է... Եւ վերջապէս ինչ սողական բան է ձեռն խօսել այդպիսի բաների մասին: Աւելի լաւ է պատմեցեք թէ մեծ փողոց էր հաւաքում, թէ թիֆլիսի թեմի առաջնորդը հրաժարվեց իր պաշտօնից, պատմեցեք որ Արքիմեան երեցիօն է մեծ, և հանդիսատէի դէք ձեռն հակակրեւի ապակենտրոնականութիւնը և ձեռն միշտ ասելի խոսական «թարմ ոյժերին»...»

«Արձագանքը» շաբաթաթերթը, որը վերջին համարը հրատարակելը ամբողջապէս նուիրել է «Մշակին», իր «այլուած սիրտը» հովանաւորութեամբ, շարունակում է խօսել կենսաբանական ու լինական խնդիրներով ու սրամտութիւններով (7): «Արձագանքը» զուգորդ կորցրած» գործերը այնքան են կարացել, որ կարծում են թէ թուրքահայերի գործերի խառնակ զրուցեան պատճառը ապակենտրոնականութիւնն է, որը առաջ է բերել և անպիտան պատրիարքը, և անհոգ առաջնորդներ և ամեն տեսակ անպիտան գործողներ: Մենք չենք դարձանայ եթէ «Արձագանքը» այդպիսի երկխոսական դատողութեամբ այնտեղ կը հասնի, որ կը պնդի թէ թուրքահայերի մամուլը վատ զրուցեան է (որի մասին նրա երեկվայ ասածները «Մշակի» շատ տարի առաջ ասածները անգիր արած են) նոյնպէս ապակենտրոնականութեան հետեանք է: Եւ ուր էր երկարացնում, պարտները, ասեցեք, որ թուրքահայերի սանձադրութիւնն է ըլլող չարիքների պատճառը, բացարձակ քարոզչեք, որ պէտք է վերացնել ամեն մի տեղական ինքնավարութիւն և մտցնել պապականութիւն, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ձեռն սիրած կենտրոնականութիւնը: Եւ ուրեմն ձեռն կարծիքով ապակենտրոնականութեամբ պէտք է բացարձակ ամեն մի սխուր երկտր մեր եկեղեցական և դպրոցական կիսանքի մէջ: Ի հարկէ ապակենտրոնականութիւնն է մեզաւոր, որ Արքիմեան երեցիօյն է մեծ Քամոյնեց եկեղեցուց: Այդ բողոքը, ձեռն, պ. Յովհաննիսեան և ձեռն խոսել շատ լաւ յայտնի է... Եւ վերջապէս ինչ սողական բան է ձեռն խօսել այդպիսի բաների մասին: Աւելի լաւ է պատմեցեք թէ մեծ փողոց էր հաւաքում, թէ թիֆլիսի թեմի առաջնորդը հրաժարվեց իր պաշտօնից, պատմեցեք որ Արքիմեան երեցիօն է մեծ, և հանդիսատէի դէք ձեռն հակակրեւի ապակենտրոնականութիւնը և ձեռն միշտ ասելի խոսական «թարմ ոյժերին»...»

Կ. Պոլսից մեզ գրում են հետեալը. «Առվթա- մտած է հայը, այս հիման վրա էլ բացի այն, որ թուրքերը թուով շատ էին և մենք շատ ուշ էինք կարողանում լողանալ, մենք ստիպված էինք այնքան սպասել մինչև վերջին թուրքը կը լողանար. շատ անգամ կոնիսներ էին լինում, ինչպէս օր. մեր ընկերները մէկը չը համբերելով այլ ևս, իրան ձեռք ջրի մէջ, թուրքերը խիզոյն թողեցին և փախան, որպէս զի հայի հարամ ջուրը չը կպչի բաւարապա մտաւորմանին, բայց այնպիսի հայհոյանք սկսեցին, քարեր և զէնք վեր առան խիստ, որ մենք կարծում էինք թէ սպանութիւն կը լինի, բայց բարեբաղդաբար կային այնտեղ շուշեցի թուրքերը, որոնք խաղաղեցրին նրանց: Մենք վերականգնեցինք, որ այդ ժողովուրդը ստեղծված է գործնալու համար և իբրև հայերից նրանք գողացան մի քանի բաներ. և այն ժամանակ, երբ նրանց մեղքը և հարամ է հայի մորթած միտք, հացը, ջուրը և միւս ուտելիքները ուտել, կամ երբ նրանց հայը առաջարկէր այդ բաները, նրանք կը խորչէին, կը սր գողանում էին, կը քրքրէին սրբագործված էր այս արարքով մեղքը համարված բանը և նրանք հիմապի կերպով ուտում էին: Այս կողմից կեղտոտութիւնը, միւս կողմից թուրքերի բարբարոտութիւնը մեզ ստիպեցին մի քանի օր առաջ թողնել այդ ջրերը և բարեբաղդաբար, անվտանգ հասանք Նոր-Քաղաքի:

պէս մի դարբանացի թուրք զիտէ և ճանաչում է Բաֆիին, այն ինչ շատ հայեր, և նոյն իսկ բարձրագոյն կրթութիւն ստացածներէ, չը զիտեն թէ ով էր նա):

Թէ ինչքան ձիւղ է բեղի պատմածը, այլքանք կարելի է ասել, որ նա թէ ժամանակը և թէ անունները չիտան է միմեանց հետ, որովհետեւ, ինչպէս վերե տեսանք, Մէլիք Առանին չեն սպանել, այլ մեռել է նա ունեցել է երկու որդիք, Մէլիք Առանը, որին թուրքաւորից փանհա խանը և Մէլիք Նապին որին բանտի մէջ խոզրել տուց իբրահիմ խանը. 1781 թ. («Նամակ, մեկր.» երես 103): Արտ որդուն Բաղդադի բեկին նոյն խանը բանտարկել է տուել, որը ստիպված իր երկու որդիքեանցով—Առանը և Վահանը բեկերի հետ մասնատակահանութիւն է ընդունել, բայց վերջը դարձեալ խոզրելում է խանի ձեռքով: Առանը և Մէլիք Նապին թուրքաւորվում է նոյն խանից, որովհետեւ ցանկանում է կրկին քրիստոնէութիւն ընդունել («Նամակ, մեկր.» երես 221 և 222), որից յետոյ երկի նրա ժառանգները մնացել են մտանոտակահանութեան կողմէ նրա թոռն է մեզ պատմող Բաղդադի Արևելիք: Թէ իբրև դրանք պատարագ անել տալիս են իրանց պապերի յիշատակին, դրա մասին վկայում է հանգուցեալ Բաֆիին («Նամ. մեկր.» 24 երեսում, բայց թէ ինքը Բաֆիին իշխանել է նրա մտ և այլն, դրա մասին ոչինչ

չը կայ յիշատակած: (Դրա մասին հետաքրքրները թող կարդան «Նամակ, Մեկր.» 221, 222 և 223 երեսները):

Մենք հանքային ջրերում մնացինք 9 օր և քանի դեռ պ. Մէլիք-Առանիով այնտեղ էր, մենք կարողանում էինք թէ ազատ լողանալ և թէ մարտը ջուր ստանալ և այդ տեղը միայն 3 օր, այնուհետեւ եկաւ անհային բազմութիւն յիշեալ թարբանամ ամարանց դուրս եկող թուրքերի, որոնք բացի այն որ սարսափելի կեղտոտ էին, մրտանում էին աւազանի մէջ տակի հագուստով որոնք գոց է տարինքով էին լուացված, իսկ կանայքը մանկով այնտեղ, բայց լողանալուց, աւազանում լուանում էին նաև իրանց կեղտոտ հագուստները: Մտացայ ասել, որ անցանքներում այդտեղ կային մի քանի աւազաններ, այս տարվայ հեղեղների պատճառով ըստը բուռն էին, միայն մէկը կար, որտեղ փոխիտակի լողանում էին թէ հայեր, և թէ թուրքերը:

Մենք հաւատացած ենք, որ նրանք դալիս էին այնտեղ ոչ թէ բեչկվելու, այլ լողանալու և մարդկիւր: Այս բողոք ներդրութիւնները և կեղտոտութիւնները տանելուց յետոյ, մենք բատիպված էինք նրանց մոխրահագուցիւնը ևս տանել. յայտնի է արդէն, որ թուրքերին, իրանց շարվածի հիման վրա, արգելված է հայի հետ միասին լողանալ կամ մտնել այն ջրի մէջ, որտեղ

նր վաւերացուած ըլլալով Անդրեան խորէն սըրբալանի պատրիարքութիւնը, Պօլսէն պատգամաւորութիւն մը դնաց Արմաշ Պօլսի հրաւիրու համար նորընտիր Պատրիարքը: Այդ պատգամաւորութիւնը կը կազմէին Ազգ. Ժողովայ երեսիօյնները, կրօնական և Բաղ. Ժողովներու ներկայացուցիչք: Պատգամաւորութիւնը Պօլսէն մեկնեցաւ հոկտեմբերի 13-ին հինգշաբթի օրը: Թէ Նիկոմիդիա և թէ Արմաշ փառաւոր ընդունուութիւն եղաւ: Կառավարութիւնը յատուկ շոքեանա մը դրաւ Պատրիարքի արժանաբարութեան ներքև Պօլսի զաւա համար: Հոկտեմբերի 17-ին, երկուշաբթի օրը Պատրիարքը հասաւ Պօլսի Հոկտեմբերի 19-ին, երեքշաբթի օրը, մայր եկեղեցոյն մէջ երկուս պիտի ընէ Սահմանադրութեան վրայ և յետ այնօրիկ կը սկսի պատրիարքութիւնը: Պատրիարքի Կ. Պօլսի հասնելու մանրամասնութիւնները հրատարակուում ենք ներկայ համարի արտաքին տեսութեան բաժնում:

Մայրաքաղաքի լրագիրներում կարդում ենք, որ այս օրերս Պետերբուրգի կայսրական Աշխարհադրական ընկերութիւնը պարզեց մի արձայն մէջալ երկուստարը ուսանող Մարկովին, որը նորերումս բարձրացել էր Արարատ սարի վրա:

Մեծ մարդկանց կենսագրութիւնները և արտասովոր ընտանուկութիւնների նկարագրութիւնները զեղեցիկ ներք են մանկական ընթերցանութեան համար, և այդ պատճառով շատ ցանկանալի է, որ մեր մանկական դրագարանը հարստանար այդ բովանդակութեան գրքերով: Այդպիսի մի գրքով այս օրերս ուղարկված է մեզ. դա Հոֆմանի «Աբրահամ Լինկոլն» վերնագրով գրքոյն է, որը լոյս է տեսել Շուշում, պ. Մէլիք Տէր-Սարգսեանի բաւական աջող թարգմանութեամբ:

Շորհակալութեամբ ստացանք ՆՈՒՆԱՆԻՑԵՆՆՈՒՅԻՑ պ. Ն. Յ. Չիլիկարեանից, պիտանի համար նրա հրատարակած նոր երգչախորհուրդ հեղինակութիւնը «Армянскія Мелодіи» վերնագրով Պարտն բաւական աջող կերպով փոխադրել է պիտանի համար կարտի և մասամբ Աէքեանցաբաղի բուն հայկական ժողովրդական եղանակները, որտեղից ծագել են Նոր-Նախիջևանի կանակները: Տեսարակի զինն է 1 ր. 25 կոպ., և այդ հեղինակութիւնը իրան պ. Չիլիկարեանի սեփականութիւնն է: Դիմել պէտք է հետեալ հասցեով. Нахичевань (на Дону), Н. Я. Чиликарову.

«Тифлисскай Листовъ» լրագրից հարգում է, որ վեն. կաթողիկոսը պարզեց է թիֆլիսում թանկագին մատանիներ երեք անձանց. 1) Ներսիսեան զպրցի Տոբարաբա իշխան կոնստանտին Բհնութովին, 2) «Արձագանքի» հրատարակիչ Աբգար Յովհաննիսեանին և 3) մասնաւոր զպրցի ունեցող Բազրատ Միրմանեանցին:

Մտացանք գրել, որ այդ հանքային ջուրը անցնելով հողի վրայից, թողնում է իր բազալրութեան հետքերը՝ բորա, աղ, երկաթի ժանգ և այլն և այդ հետքերը չևրտ չևրտ իրար վրա դեղվելով նոյն սարի լանջերի վրա, տաղին և նոյն իսկ մի քանի սոմեկ բարձրութեամբ բլրակներ են թողնում, որը անմիջապէս կարելի է աւտարի մէջ թողնել:

Ուշագրութեան արժանի են այդ ջրերի մոտ ամարանց դուրս եկող քրքրերը, որոնք ոչ մի բանով չեն զանազանվում թարբանամ թուրքերից: Այդ ժողովուրդը, ինչպէս իրանք են պատմում, մոտ 60 զիւղ են, որոնք բնակվում են Ջիվանլիի գաւառում, բայց որտեղից են եկած, ինչ ծագում ունեն, այդ իրանք էլ չը զիտեն, միայն ինչքան ուրիշներն են պատմում, դրանք նոյն իսկ իրանի գաւառում ապրող քրքրեցին են, որոնք բնակվելով թուրք ազգաբնակչութեան հետ և զանազան հանգամանքներից ճնշված փոխել են թէ սովորութիւնները են, ինչպէս երեսու է այդ կրօնափոխութիւնը այս վերջին ժամանակներում է կատարվել, որովհետեւ կան մարդիկ, որոնք հիմա էլ խոսում են աղաւթըված քուրդ բարբարոտ:

Չը նայելով այդ տեղերի անամաշկիւրութեանը, դարձեալ պատահում են այդտեղ վանքեր և ար

ցուցին, որը թշնամի է Գերմանիային, և ղեկավարում է ուսուցիչ անձինքներով:

—Սերբիայի Նախարար թագուհին՝ իր ասպարազանի առիթով՝ դանազան կողմերի արխատուկրատ կանանցից ցուակցական հեռագրերն է ստանում:

—Հոկտեմբերի 18-ին Փարիզում տեղի ունեցաւ Ֆրանս-ամերիկական բանկէտ, Նիւ-Եօրկում Ազատութեան արձանի բացման տարեդարձի առիթով: Բանկէտի ժամանակ Գորլէ սանց. «Ֆրանսիան հեռու է տիրապետութեան ցանկութիւններից և միայն խաղաղութիւն է ցանկանում, որը անհրաժեշտ է, որպէս զի կարողանայ լաւացնել իր ժողովրդի դրութիւնը: Ֆրանսիայի խաղաղասիրութեան ազատացող կարող են լինել այն վիթխարի պատրաստութիւնները, որոնք տեսնուում են համաշխարհային ցուցանանքի համար, որին ներկայ լինելու հրաւիրված են բոլոր ազգերը»:

—Այս օրերս, գնեւրալ Բուլանձէի աղկայ ամուսնութեան օրը, նոր ցոյցեր տեղի ունեցան ի պատիւ Բուլանձէի, նրա աղկայ ամուսնութեան առիթով:

—Բէլգրադից հեռագրում են, որ ներքին գործերի մինիստրը դիմեց ոստիկանութեանը, առաջարկելով հողաւ, որ ընտրութիւնների ժամանակ չը խախտվի ընտրողների ազատութիւնը:

ԻՍՈՒՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Թիֆլիսի փոստատան մէջ չը հասցրած նամակների թուում առիթ ունեցանք այս օրերս տեսնել և Բագուից ստացած մի նամակ հետեւալ տարրիմակ հասցեով: Вь Тифлисе. Изъ Артиллерійской улицы пройти въ сосѣдній переулокъ, въ домѣ на правой рукѣ, гдѣ находится квартира которую содержитъ еврейка, у которой два сына, изъ которыхъ одинъ учится въ классической гимназій. Письмо передать живущей въ этой квартирѣ (այդտեղ գրված է մի տիկնոջ աղանուէրը):

*

Հոկտեմբերի 4-ին Ելեցում մի ուսուցիչ երկուսուսուր զինքը խեղդեց իր ջահիլ կնոջ՝ նոյն իսկ նրա ծանով: այդ ստակալի պատմութեան պատճառը այն է եղել, որ նախորդ օրը մի հարսանքի հրաւիրված լինելով նախանձու մարդը կարծում էր թէ իր կիրք շատ մտա է մի քանի երկուսուսուրներ:

*

Սարատովի նահանգի Ելանի գիւղում նորիս մտել է մի վաճառական և թողել է մի արտասովոր կտակ: Այդ վաճառականի աղանուէրը ձուրավեով էր, և նա յայտնի էր իբրև ջերմ երկրպագու. զգեցնելի սեռի: Կենդանութեան ժամանակ լինելով զգեցնելի սեռի՝ սիրահար, նա չը կամեցաւ նրան մտանալ և մեռնելուց յետոյ, ուստի թողեց իր արտասովոր կտակը, որի գործութեամբ 10 հարյուր ռուբլի գումարի տոկոսը, երկու տարին մի անգամ պետք է տրվի իբրև օժիտ ջրատու զգեցնելի աղջիկներին»:

*

Գնեւրալ Բուլանձէի հոկտեմբերի 13-ին իր ընտանիքով դնաց Փարիզի «Chateau d'Eau» թատրոնը, «Jocelin» օպերան լսելու համար: Նրա կողմնակիցները իմացան, որ իրանց պարագուխը թատրոնում պիտի լինի, ուստի շտապեցին այդ օրվայ ներկայացման տոմսակներ վերցնել: Երկրորդ գործողութիւնից յետոյ լսելի եղաւ սկիցէ Բուլանձէի: Բաղմութեան մեծ մասը խկոյն տեղից վերկացաւ և համակրական ցոյցեր արեց, միւս մասը շուտեցնեց: Այդ միջոցին Բուլանձէի մտեցաւ օթեակի ափին և սկսեց այս և այն կողմ գլուխ տալ: Յանկարծ մէկը բռնեց. «Կոմիտիան»: Այդ արդէն բաւական էր. իսկոյն կռիւ սկսեց գնեւրալի համակրողների և հակակրողների մէջ: Գործի մէջ խառնվեց սատիկանու:

Թիւնը կռիւը թատրոնից անցաւ փողոցը: Երբ Բուլանձէի կառք էր նստում, անարխիստները մտնեցան և սպառնացին նրան, բայց բուլանձիստները նրան պաշտպանեցին և նա անվնաս անցաւ:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԵՐԼԻՆ, 29 հոկտեմբերի: Յայտնված է Պրուսիայի լանդտագի համար կատարված ընտրութիւնների հետևանքը, գրեթէ բոլոր ընտրողական շրջաններում: Բոլոր 429 ընտրված պատգամաւորներից 200 հոգի պատկանում են պահպանողականներին, 87 հոգի ազգային-ազատամիտ կուսակցութեանը, 98 հոգի դիմադրական կուսակցութիւններին, իսկ կենտրոնի և առաջադիմական կուսակցութիւններին՝ 29 հոգի:

ՊԷՇՏ, 26 հոկտեմբերի: Ազգային պաշտպանութեան մինիստր Ֆրէյդլիխը յայտնեց նոր դիւրապահ օրինագիծը վերաբնեցող յանձնաժողովին, որ զօրքի վերակազմութիւնը նոր հիմունքների վրա աւարտված կը լինի մինչև 1890 թիւը:

Ս. ՊԵՏԵՐՈՒՊՈՒԹԻ ԲՈՐՍԱ

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes items like 1 ծոցնի վրա 10 ֆունտ արծե, 2 ծոցնի վրա 100 մարկ, 3 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 4 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 5 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 6 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 7 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 8 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 9 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 10 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 11 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 12 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 13 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 14 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 15 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 16 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 17 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 18 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 19 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 20 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 21 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 22 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 23 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 24 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 25 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 26 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 27 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 28 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 29 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 30 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 31 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 32 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 33 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 34 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 35 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 36 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 37 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 38 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 39 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 40 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 41 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 42 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 43 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 44 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 45 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 46 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 47 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 48 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 49 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 50 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 51 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 52 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 53 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 54 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 55 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 56 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 57 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 58 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 59 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 60 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 61 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 62 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 63 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 64 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 65 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 66 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 67 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 68 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 69 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 70 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 71 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 72 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 73 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 74 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 75 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 76 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 77 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 78 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 79 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 80 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 81 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 82 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 83 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 84 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 85 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 86 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 87 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 88 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 89 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 90 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 91 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 92 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 93 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 94 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 95 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 96 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 97 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 98 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 99 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 100 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 101 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 102 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 103 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 104 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 105 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 106 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 107 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 108 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 109 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 110 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 111 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 112 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 113 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 114 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 115 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 116 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 117 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 118 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 119 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 120 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 121 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 122 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 123 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 124 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 125 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 126 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 127 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 128 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 129 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 130 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 131 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 132 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 133 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 134 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 135 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 136 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 137 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 138 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 139 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 140 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 141 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 142 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 143 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 144 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 145 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 146 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 147 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 148 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 149 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 150 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 151 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 152 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 153 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 154 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 155 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 156 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 157 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 158 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 159 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 160 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 161 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 162 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 163 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 164 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 165 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 166 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 167 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 168 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 169 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 170 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 171 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 172 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 173 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 174 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 175 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 176 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 177 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 178 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 179 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 180 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 181 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 182 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 183 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 184 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 185 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 186 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 187 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 188 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 189 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 190 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 191 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 192 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 193 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 194 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 195 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 196 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 197 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 198 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 199 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 200 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 201 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 202 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 203 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 204 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 205 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 206 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 207 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 208 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 209 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 210 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 211 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 212 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 213 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 214 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 215 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 216 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 217 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 218 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 219 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 220 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 221 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 222 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 223 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 224 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 225 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 226 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 227 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 228 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 229 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 230 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 231 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 232 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 233 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 234 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 235 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 236 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 237 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 238 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 239 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 240 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 241 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 242 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 243 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 244 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 245 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 246 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 247 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 248 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 249 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 250 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 251 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 252 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 253 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 254 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 255 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 256 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 257 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 258 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 259 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 260 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 261 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 262 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 263 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 264 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 265 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 266 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 267 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 268 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 269 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 270 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 271 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 272 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 273 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 274 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 275 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 276 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 277 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 278 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 279 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 280 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 281 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 282 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 283 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 284 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 285 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 286 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 287 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 288 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 289 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 290 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 291 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 292 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 293 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 294 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 295 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 296 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 297 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 298 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 299 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 300 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 301 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 302 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 303 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 304 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 305 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 306 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 307 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 308 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 309 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 310 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 311 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 312 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 313 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 314 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 315 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 316 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 317 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 318 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 319 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 320 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 321 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 322 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 323 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 324 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 325 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 326 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 327 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 328 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 329 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 330 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 331 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 332 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 333 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 334 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 335 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 336 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 337 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 338 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 339 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 340 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 341 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 342 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 343 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 344 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 345 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 346 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 347 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 348 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 349 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 350 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 351 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 352 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 353 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 354 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 355 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 356 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 357 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 358 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 359 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 360 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 361 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 362 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 363 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 364 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 365 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 366 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 367 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 368 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 369 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 370 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 371 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 372 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 373 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 374 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 375 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 376 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 377 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 378 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 379 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 380 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 381 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 382 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 383 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 384 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 385 ծոցնի վրա 100 ֆրանկ, 386 ծ